

Citation:

J.W.L. van Oordt, Levensbericht F.W. Conrad, in:
Jaarboek, 1870, Amsterdam, pp. 67-78

LEVENSBERICHT

VAN

FREDERIK WILLEM CONRAD.

DOOR

J. W. L. VAN OORDT,

Lid der Natuurkundige Afdeeling.

Voorgedragen in de Gewone Vergad. der Afd. Natuurk. van 26 Sept. 1870.



Ik heb gemeend aan de uitnoodiging van onzen geachten Secretaris om een levensbericht van ons overleden medelid F. W. CONRAD te geven, te moeten voldoen. Die uitnoodiging toch herinnerde mij bij vernieuwing hoe vele vertegenwoordigers van toegepaste wetenschap, leden der Akademie, uit ons midden zijn weggerukt; ik beschouwde het als eene vriendschapsdienst die van mij gevraagd werd en, ofschoon ik wist dat door de bekwame hand van den Hoofd-Ingenieur J. G. W. FYNJE, Voorzitter van den Raad van toezigt op de Spoorwegdiensten, een uitvoerig levensbericht van CONRAD, voor de werken van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, werd gereed gemaakt *), zoo heeft mij dit niet teruggehouden, maar kwamen mij de woorden van CONRAD voor den geest voorkomende in het levensbericht van v. D. KUN: „Vele waren zijne „verdiensden en de Koninklijke Akademie heeft niet willen „zwijgen, bij het verlies dat ook haar door zijn verscheiden „getroffen heeft.”

*) Levensbericht van FREDERIK WILLEM CONRAD, Voorzitter en een der oprichters van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, en eene Bijdrage tot de geschiedenis van den Waterstaat van zijn' tijd, door J. G. W. FYNJE. Met toestemming van den schrijver heb ik gebruik gemaakt van dit uitmuntend werk.

FREDERIK WILLEM CONRAD werd den 15^{den} Februarij 1800 te Spaarndam geboren. Zijn vader was de beroemde Inspecteur-Generaal F. W. CONRAD, zijne moeder WILHELMINA BROESTERSHUYZEN. Op achtjarigen leeftijd verloor CONRAD zijn voortreffelijken vader, die eene weduwe en drie zonen naliet waarvan F. W. CONRAD de jongste was. Het groote verlies door den dood van den Inspecteur-Generaal CONRAD geleden, werd door ons vaderland diep gevoeld. De groote BRUNINGS overleed in 1805, en in dat verlies meende men met regt dat slechts door de benoeming van CONRAD in zijne plaats kon tegemoetgekomen worden, toen deze op slechts 39-jarigen leeftijd door den dood werd weggerukt. De groote verdiensten van den overledene werden door Koning Lodewijk gehuldigd en bij besluit van 5 Maart 1808 bepaald, dat de Directeur-Generaal van den Waterstaat zou trachten de drie nagelaten zonen voor het vak van den Waterstaat op te leiden, waartoe aan elk een jaargeld zou worden toegekend. Door deze bepaling werd CONRAD met zijne beide broeders geplaatst onder de leiding van den Directeur-Generaal A. TWENT, in wien zij een warm vriend en beschermer vonden. De gunstige bepaling, ten opzichte van de drie nagelaten zonen van den Inspecteur-Generaal CONRAD, werd na de inlijving van ons vaderland bij Frankrijk, door Keizer NAPOLEON gehandhaafd, en alleen in zooverre gewijzigd, dat zij na plaatsing op de École Polytechnique, op die der Ponts et Chaussées zouden overgaan. Door de staatkundige gebeurtenissen van 1813 verviel de voorgestelde opleiding, en werd CONRAD na de oprigting der Artillerie- en Ingenieurs-School te Delft bij besluit van den Souvereinen Vorst van den 9^{den} Julij 1814 benoemd tot Kadet van den Waterstaat. Met het einde van het jaar 1816 door den Generaal-Majoor VOET, Directeur der Artillerie- en Ingenieurs-School, voorgedragen om tot Adspirant-Ingenieur van den Waterstaat te worden benoemd, werd aan deze voordragt eerst bij besluit van 8 September 1817 gevolg gegeven.

In de groote oefenschool van den Inspecteur-Generaal J. BLANKEN Jz. begon CONRAD zijne practische loopbaan. De groote werken van dien tijd gaven ruimschoots gelegenheid tot

ontwikkeling en onderscheiding, en al spoedig zag zich CONRAD met het vertrouwen van zijn beroemden Chef vereerd, die hem belastte met de directie over de uitvoering van een gedeelte der werken van het Nieuwe Diep en aan het groot Noord-Hollandsch Kanaal, en later de voortzetting van den bouw van het achterdok te Hellevoetssluis aan hem opdroeg. In 1824 en 1825 vinden wij CONRAD, ofschoon nog slechts den rang van Adspirant-Ingenieur bekleedende, belast met de directie over de werken van het Zederik-Kanaal; de uitvoering van deze werken deden CONRAD als een kundig en ervaren Ingenieur kennen. In het laatst van 1825, nadat CONRAD tot Ingenieur van de 2^{de} Klasse was bevorderd, werd hij in Noord-Brabant geplaatst. Behalve zijne werkzaamheden als Provinciaal Ingenieur bleef hij belast met de voortzetting van den bouw van de stoomwatermolens aan den Arkelschen dam. Niettegenstaande zoo vele werkzaamheden vond CONRAD tijd ter beantwoording van de vraag: „Welke zijn de beste en meest geschikte middelen, om, wanneer zich verzakkingen of gevaarlijke doorkwellingen aan de dijken onzer Hoofdrivieren vertoonen, derzelver voortgang te stuiten en derzelver gevolgen voor te komen,” aan welk antwoord door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem den 17^{den} Mei 1828 de uitgeloopte gouden eereprijs en de premie van 150 gulden werden toegekend. Van 1829 tot 1840 was CONRAD werkzaam als Provinciaal Ingenieur in Zuid-Holland. De zeewerken van Goedereede, de plannen door hem ontworpen van een Kanaal door Goedereede en van een Kanaal naar Scheveningen, getuigen van zijne kunde en werkzaamheid; verschillende geschriften op den Waterstaat betrekking hebbende, werden door hem achtervolgens in het licht gegeven, die later vereenigd onder den titel van *Verspreide Bijdragen* gedrukt en uitgegeven zijn. In 1834 was CONRAD tot Ingenieur 1^{ste} Klasse bevorderd; hij bleef belast met de dienst in Zuid-Holland, en werkte mede aan de eerste ontwerpen voor de droogmaking van het Haarlemmer meer, bij welk grootsch werk CONRAD als Ingenieur werd aangesteld. Reeds in 1839 had CONRAD de vergunning verkregen den Raad van administratie der Hollandsche IJzeren-Spoorweg-Maatschappij

als adviseur bij te staan en voor te lichten, totdat hem in 1840 een onbepaald verlof uit 's Rijks dienst werd verleend, om als Ingenieur-Directeur zijne diensten uitsluitend aan de belangen dier Maatschappij te wijden. Deze betrekking opende voor CONRAD een ruim veld, om zich als technisch en practisch Ingenieur te onderscheiden. De aanleg van spoorwegen was nieuw in ons vaderland; het terrein voor den spoorweg was op vele plaatsen alleringunstigst; de vele kanalen vorderden kunstwerken van allerlei aard, en, zoo men al technische bezwaren was tebovengekomen, had men met de overdreven eischen van grondeigenaars te worstelen: tegen het aangename gevoel van vrij als Ingenieur te kunnen handelen, stond het gevoel van groote verantwoordelijkheid over. Met onverdroten ijver werden door CONRAD de plannen ontworpen en uitgevoerd: de kraanbruggen, die door hare eigenaardige constructie en voordeelen ruime toepassing gevonden hebben bij den aanleg der spoorwegen door den Staat, zijn geheel van zijne vinding — en dat hij voor geene bezwaren terugdeinsde, toonde de aanleg van het bekende Krommelijntje bij Delft. Zijne benoeming tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw in 1842 was eene hulde gebragt aan CONRAD als Spoorweg-Ingenieur.

Nog eene onderscheiding viel CONRAD in datzelfde jaar ten deel. The Institution of Civil Engineers te Londen bekroonde hem met de zilveren Telford-medaille voor zijne beschrijving van het Katwijksche Kanaal, het groote werk door zijn vader uitgevoerd en dat nog steeds de bewondering van deskundigen opwekt. In 1843 tot lid van het Engelsche Instituut van Ingenieurs benoemd, droeg hij aan die Vereeniging zijne beschrijving van den Spoorweg van Amsterdam naar Rotterdam op, welke beschrijving door den Secretaris CHARLES MANBY in het Engelsch vertaald, de eer van eene bekrooning met de Walker premie tebeurtviel.

Het kon wel niet anders, of eene inrigting als The Institution of Civil Engineers moest op CONRAD een diepen indruk maken. Hij betreurde het, dat aan de Nederlandsche Ingenieurs zoo weinig gelegenheid tot onderlinge samenwerking aangeb.

den werd, waardoor zoo vele rijke verzamelingen van belangrijke bescheiden over waterstaatswerken, in het bezit van enkele Ingenieurs, aan de algemeene bekendheid onttrokken bleven.

Een Nederlandsch Instituut van Ingenieurs in het leven te roepen was volgens zijne overtuiging het middel, om de Nederlandsche Ingenieurs naauwer aan elkander te verbinden. Om tot dat doel te geraken, verzekerde hij zich van de medewerking van L. J. A. VAN DER KUN en G. SIMONS, die door hunne betrekking een grooten invloed op de Nederlandsche Ingenieurs uitoefenden. Eene oproeping, geteekend door CONRAD, v. D. KUN en SIMONS, en gericht tot allen die in het vak van den Ingenieur belang stelden, bleef niet onbeantwoord: niet minder dan 82 was het getal dergenen die zich als leden van de op te rigten instelling aanmeldden. Den 14^{den} Maart 1848 werd de eerste vergadering van de onder den naam van Koninklijk Instituut van Ingenieurs gevestigde instelling gehouden. Z. K. H. de Prins van Oranje, thans onze geëerbiedigde Koning, stond als beschermheer aan het hoofd van eene Vereeniging, die in uitbreiding en werkzaamheid de stoutste verwachting der oprigters overtroffen heeft. Tot aan zijn dood toe bleef CONRAD een werkzaam deel nemen aan al hetgeen strekken kon tot bevordering van den bloei eener inrigting waarvan hij de oprigter was, en die zich tot een getal van 664 leden heeft uitgebreid.

Alleen overgebleven van de drie oprigters, genoot hij als Voorzitter de onverdeelde liefde en achting van zijne medeleden, en mogt daarvan bij herhaling de blijken ontvangen.

Tot de invoering der Telegrafie in Nederland heeft CONRAD belangrijk medegewerkt. Reeds in 1845 was er tusschen Amsterdam en Haarlem een telegraafdienst geopend, en in 1850 vinden wij CONRAD aan het hoofd van de eerste Telegraaf-Maatschappij in ons vaderland tot stand gekomen, ten doel hebbende de verbinding van Amsterdam met het Nieuwe Diep, welke lijn in 1851 onder de leiding van den Ingenieur WENCKEBACH voor het publiek geopend werd. Met v. D. KUN, den Referendaris STARING en WENCKEBACH uitgenoodigd tot het onderzoek naar het al of niet raadzame van den aanleg van Rijkstelegrafen in Nederland, kwam op grond van het verslag dier

Commissie de Rijkstelegraaf tot stand, waardoor thans de meeste plaatsen in ons vaderland onderling en met het telegraafnet van Europa verbonden zijn.

In 1852 werd CONRAD bevorderd tot Hoofd-Ingenieur der 2^{de} Klasse en benoemd tot lid der Commissie van beheer en toezigt over de droogmaking van het Haarlemmer meer.

De betrekking van Ingenieur-Directeur der Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij had voor CONRAD, nu de werkzaamheden als Ingenieur vervangen werden door al de zorgen en moeiten aan de Exploitatie van een Spoorweg verbonden, weinig aantrekkelijks meer. Al wat nieuw was trok veeleer zijne aandacht. Zoo ontwierp hij een plan van een tentoonstellingsgebouw voor de eerste wereldtentoonstelling te Londen, welk ontwerp eene eervolle vermelding werd waardig gekeurd; ook nam hij een ijverig deel aan die tentoonstelling en ontving als inzender, als Lid van de Jury en voor bewezen diensten bij de verplaatsing van het tentoonstellingsgebouw naar Sydenham, drie medailles. Zijn verlangen om tot het Corps van den Waterstaat terug te keeren, deed hem besluiten zijn ontslag uit de betrekking van Ingenieur-Directeur te vragen, en zich voor de dienst bij den Waterstaat weêr beschikbaar te stellen. De jaren 1853 en 1854 waren voor CONRAD jaren van rouw, hij verloor door den dood zijne beide oudere broeders. Treffend was voor hem het gevoel, alleen overgebleven te zijn van de drie zonen, wier streven het steeds geweest was, in hetzelfde vak zich den naam dien zij droegen waardig te maken. In 1854 tot Hoofd-Ingenieur van de 1^{ste} Klasse bevorderd, wenschte hij tot herstel van zijne geschokte gezondheid eenigen tijd buiten betrekking te blijven, weinig vermoedende hoe spoedig voor hem een nieuwe werkkring zou geopend worden.

Het grootsche ontwerp van de doorgraving der Landengte van Suez wekte de belangstelling van geheel Europa op; de meest tegenstrijdige gevoelens omtrent de mogelijkheid van uitvoering werden vernomen, en niet zonder grond was het vermoeden, dat de voor- en tegenstanders in hunne beschouwingen geenszins vrij waren van den invloed dien het Kanaal van Suez op de handelsbelangen der verschillende Natiën moest uitoefenen.

De Onderkoning van Egypte besloot het onderzoek van het ontwerp op te dragen aan eene Internationale Commissie, waarin ook Nederland, bekend door zijne voortreffelijke waterbouwkundigen, zou vertegenwoordigd worden. Met 's Konings goedkeuring werd CONRAD aangewezen, om Nederland bij het onderzoek van een der belangrijkste ontwerpen op het gebied der Waterbouwkunde te vertegenwoordigen. Was die benoeming voor CONRAD vleijend, nog grooter was de onderscheiding, dat aan hem het Voorzitterschap der Internationale Commissie werd opgedragen. Wát aanleiding gegeven heeft tot de benoeming van CONRAD tot Voorzitter van eene Vereeniging der beroemdste Waterbouwkundigen in Europa, is moeilijk met zekerheid te bepalen, doch wij mogen aannemen dat de bekendheid die CONRAD zich in Engeland en Frankrijk verworven had, gevoegd bij de gemakkelijkerheid waarin hij zich in vreemde talen kon uitdrukken, daartoe veel heeft bijgedragen. Met ijver en bekwaamheid behartigde CONRAD de belangen hem toevertrouwd. Bij eene tweede reis naar Egypte, vergezeld van den Ingenieur SCHNEITTER, die zich reeds vroeg door buitengewone bekwaamheid onderscheiden had, doorkruiste hij de woestijn in verschillende rigtingen en trad met volle overtuiging als voorstander van het Suez-Kanaal op. Die overtuiging sprak hij uit in verschillende geschriften, waarvan onderscheidene in het Engelsch, Duitsch en Italiaansch vertaald zijn; ook in onze Akademie toonde CONRAD de mogelijkheid der uitvoering van het groot ontwerp aan, terwijl hij in het Koninklijk Instituut van Ingenieurs de ongunstige opinie van den Engelschen Ingenieur STEPHENSON, omtrent het welslagen van de onderneming, bestreed.

Was het gevoel van geroepen te zijn om zulk eene belangrijke plaats te bekleeden in de uitvoering van een werk dat tot de grootste van onze eeuw behoort, voor CONRAD streelend, zijne bevordering tot Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leenw en zijne benoeming tot vertegenwoordiger van den Onderkoning van Egypte bij de Maatschappij die de doorgraving ondernemen zou, waren bewijzen van de hooge vereering zijner verdiensten.

CONRAD was ook lid van de Staats Commissie, benoemd bij Koninklijk besluit van 10 Julij 1856, tot onderzoek van de vermoedelijke gevolgen der doorgraving van de Landengte van Suez voor den handel en de reederijen van Nederland, en heeft daardoor medegewerkt aan het belangrijk verslag door die Commissie in 1859 uitgebragt.

Den 1^{sten} Februarij 1858 werd CONRAD bevorderd tot Inspecteur van den Waterstaat in de 2^{de} Inspectie. Het is eene merkwaardige bijzonderheid, dat toen aan het hoofd van den Waterstaat geplaatst waren L. J. A. v. D. KUN als Hoofd-Inspecteur en H. F. FYNJE en F. W. CONRAD als Inspecteurs, de drie oudste élèves voor den Waterstaat van de Artillerie- en Genie-School te Delft, en dat aan ons geacht medelid J. P. DELPRAT de eer toekomt, veel tot de vorming van deze uitstekende mannen te hebben bijgedragen.

CONRAD nam met v. D. KUN en FYNJE een ijverig deel aan de verbetering der Nederlandsche rivieren: de weg om daartoe te geraken, door FERRAND en v. D. KUN aangewezen en met vrucht gevolgd, moest volgens de verkregen resultaten verder afgebakend worden. De belangrijke rapporten door de Inspecteurs van den Waterstaat in 1861 en 1863 uitgebragt, kunnen strekken tot voorlichting van degenen die geroepen zijn om het groote plan te vervolgen, waarvan de grondtrekken reeds door den bekwamen BRUNINGS waren aangegeven. Hetzij als lid, hetzij als Voorzitter, vinden wij CONRAD benoemd in Commissiën die allen in verband stonden tot de groote werken en ontwerpen van dien tijd, waartoe behooren het Drooge Dok te Nieuwe Diep, het Kanaal van Holland op zijn smalst, de verbetering van den Rotterdamschen waterweg, de Zeehaven van Scheveningen, de droogmaking van de Plassen beoosten de Vecht en de oeververdediging van Zeeland.

De naam dien CONRAD zich als waterbouwkundige in het buitenland verworven had, bleek ook tot in het Noorden te zijn doorgedrongen. Het onderzoek van een ontworpen Kanaal door Holstein, tot verbinding van de Noord- met de Oostzee, werd aan hem opgedragen. Het rapport daarover in de Fransche taal geschreven, genoot de eer van eene vertaling in het

Duitsch en Engelsch. Ook de Senaat der Stad Hamburg riep zijne hulp en voorlichting met die van den Hoofd-Ingenieur J. A. BEIJERINCK in, tot het opmaken van een ontwerp voor betere uitwatering van de voorstad Hammerbrock.

In 1864, toen CONRAD zich bij het dijkleger te Gorinchem bevond, en aan den Hoofd-Inspecteur v. D. KUN den eersten triomf van de verbetering onzer rivieren kon mededeelen, werd hij diep geschokt door het plotseling overlijden van dien merkwaardigen man, wiens groote verdiensten als waterbouwkundige en beminnelijke eigenschappen als mensch hij schetste in een levensberigt, opgenomen in de Jaarboeken onzer Akademie.

De algemeene dienst van den Waterstaat werd na het overlijden van v. D. KUN aan CONRAD opgedragen; twee jaren later volgde zijne benoeming tot Hoofd-Inspecteur van den Waterstaat. Na meer dan vijftigjarigen dienstdienst smaakte CONRAD de voldoening, geroepen te worden ter vervulling van de hooge betrekking die zijn vader met zoo veel roem bekleed had.

CONRAD deinsde niet terug voor de uitgebreidheid van den werkkring waartoe zijne nieuwe betrekking hem riep. Ontbrak hem de locale kennis van sommige Provinciën, hij vulde die aan door persoonlijk onderzoek en stelde zich door onvermoeide werkzaamheid op de hoogte van de kwestien die aan zijn oordeel onderworpen werden.

De voorgenomen afdamming der Ooster-Schelde en van het Sloe en de daaruit voortgevloeide bedenkingen van het Belgische Gouvernement, als zouden die werken een nadeeligen invloed uitoefenen op den toestand der Wester-Schelde, gaven, toen de gevoelens der Belgische en Nederlandsche deskundigen niet tot eenheid te brengen waren, aanleiding tot een beroep van de zijde van België op de groote Mogendheden, die medegewerkt hadden tot het tractaat van 1839. Het onderzoek over het gerezen verschil werd alsnu opgedragen aan een Engelsch, Fransch en Duitsch Ingenieur, die ieder in een afzonderlijk verslag hun gevoelen deden kennen, over welke verslagen, na eene naauwkeurige en onpartijdige critiek, CONRAD zijn gevoelens uitsprak in zijne „*Considérations sur les rapports des In-*

„généieurs étrangers chargés d'examiner les questions qui se rattachent au barrage de l'Escaut oriental.”

Met zorg zagen de vrienden van CONRAD, dat zijne krachten niet geëvenredigd waren aan zooveel inspanning vorderende werkzaamheden. Hij zelf gevoelde, aan het einde zijner loopbaan gekomen te zijn, en toch, het was alsof bij een nieuw beroep op zijne kunde en ervaring de werkzame geest over het verzwakte ligchaam zegevierde. De uitnoodiging der Deensche Regering, om als beoordeelaar op te treden van de verschillende ontwerpen voor eene haven op de kust van Jutland en de voorgestelde Kanalen tusschen de Lüm fjord en de zee, werd door hem aangenomen — en het was voor hem, die zoo veel prijs stelde op den naam dien hij droeg, een streekend gevoel, in dat onderzoek bijgestaan te worden door den Ingenieur (thans Hoofd-Ingenieur) J. F. W. CONRAD, den begaafden zoon van zijn oudsten broeder. Boven verwachting wederstond CONRAD de vermoeijenissen aan dat onderzoek verbonden.

Zijne benoeming tot Kommandeur van de Danebrog-orde getuigde van de waarde die aan zijn rapport over die belangrijke werken gehecht werd.

Niettegenstaande zijne zwakke gezondheid openbaarde zich bij CONRAD het verlangen, om bij de plegtige opening van het Kanaal van Suez tegenwoordig te zijn. Dit verlangen werd zoo krachtig door hem uitgesproken, dat zijne bezorgde echtgenoot en kinderen meenden, dat eene terughouding ernstige gevolgen voor den geliefden echtgenoot en vader kon na zich slepen — en zoo aanvaardde hij de reis in het laatst van October, vergezeld door zijne vrouw en ongehuwde dochter. Hij heeft dan ook de plegtige opening, en de feesten daarmede verbonden, bijgewoond en zelfs aan den togt naar Opper-Egypte deelgenomen. Opgetogen door het aanschouwen van de uitgevoerde werken, waarvan de plannen hem zoo bekend waren, dankbaar dat hij door de zorg van DE LESSEPS in de gelegenheid gesteld werd het groote werk in alle bijzonderheden te onderzoeken, onder den aangenamen indruk van ook het zijne daartoe te hebben bijgedragen, werd de terugreis aangenomen. Tot tegemoetkoming in zijne zwakke gezondheid verpoosde men eenige weken in

Italië; over Weenen werd de reis naar het vaderland voortgezet; te Munchen aangekomen lieten zijne krachten niet toe verder te reizen, en bezweek hij aldaar op den 1^{sten} Februarij van dit jaar, 14 dagen vóór dat hij zijn zeventigsten verjaardag zou bereikt hebben.

CONRAD heeft eene langdurige, eervolle en gelukkige loopbaan gehad.

Zeldzaam toch is het, op bijna zeventigjarigen leeftijd nog de hoogste betrekking in een moeilijk vak te bekleeden. Eervol is zijn naam verbonden aan bijkans al de groote werken die in ons vaderland sedert zijne indiensttreding zijn uitgevoerd. Als waterbouwkundige heeft hij zich in Europa een grooten naam verworven. Heeft hij ook een ruim aandeel gehad in de zorgen en moeilijkheden verbonden aan de verschillende betrekkingen waarin hij optrad, gelukkig kwam hij die te boven. Aan onderscheidingen van allerlei aard heeft het hem niet ontbroken — die onderscheidingen hier alle op te sommen zou voor ons de waarde van CONRAD niet verhoogen — vele geleerde genootschappen in en buiten ons vaderland telden hem onder hunne leden.

Zonder aan de waarde van CONRAD als Ingenieur iets te willen ontnemen, mag men zeggen dat de persoonlijkheid van CONRAD veel bijgedragen heeft tot de groote onderscheiding die hij genoot. In wélke Commissie hij ook optrad, gevoelde men zich door hem aangetrokken: gezellig en luimig wist hij aan arbeid eene aangename verpoozing te geven. Velen met mij zullen zich de geestige gelegenheids-gedichten herinneren, waarin hij zoo gaarne botvierde aan luim, scherts en satyre. Zijne geschriften bepaalden zich niet enkel tot zijn vak, gevoel voor Natuur en Kunst spoorde hem aan tot reizen en onderzoeken. Zoo bezocht hij bij zijne reis naar Egypte het Heilige Land, en deelde de verkregen indrukken mede in een werk getiteld: „Reizen naar de Landengte van Suez, Egypte en het Heilige „Land”. Zijne werkzaamheid, waarop ik reeds meermalen gewezen heb, straalde in alles door. Werd hem een onderzoek aanbevolen of eên advies over een antwoord op eene uitgeschreven prijsvraag van hem gevraagd, de rapporten en adviezen

getuigden van een naauwgezet onderzoek en van eene breede behandeling van zaken, die menigmaal strekten tot aanvulling en verbetering van hetgeen door anderen geleverd was.

Als vriend heeft CONRAD de aangenaamste herinneringen achtergelaten; als Chef onderscheidde hij zich door humane behandeling; gaarne huldigde hij de verdiensten van anderen, en zijne opwekking tot rusteloos voorwaarts streven, opdat de roem van het vak dat zoo naauw in verband staat met den bloei van het vaderland, en waaraan zijn naam zoo eervol verbonden is, gehandhaafd blijve, zal zeker bij de Nederlandsche Ingenieurs vruchten dragen.

Is het verlies door den dood van CONRAD geleden groot, diep wordt het gevoeld door de nagelaten weduwe en kinderen. In 1825 in den echt getreden met JACQUELINE MARIE BRABER, uit welk huwelijk negen kinderen zijn geboren, gevoelde CONRAD zich gelukkig in den huiselijken kring. Was zijne ambtelijke loopbaan gekenmerkt door veel voorspoed en onderscheiding, in zijn gezin werd zijn vaderhart dikwijls diep gewond: vooral de dood zijner dochter, gelukkig gehuwd met den Heer RAUWS in Oost-Indië, werkte nadeelig op zijn aantrekkelijk gestel.

In verdubbelde werkzaamheid zocht hij afleiding, en heeft hij ons een voorbeeld nagelaten, hoe met een vasten wil, zelfs onder de invloeden van een verzwakt gestel, nog veel gedaan kan worden.